

L' EXCURSIONISTA

BOLLETÍ MENSUAL

DE LA

ASSOCIACIÓ CATALANISTA D'EXCURSIONS CIENTÍFICAS

FUNDADA EN 26 DE NOVEMBRE DE 1876

ANY XIII.

BARCELONA 30 DE JUNY DE 1890.

NÚM. 140.

CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

GRATIS PERA'LS ASSOCIATS — Pera'ls no socis, 1'50 pessetas al any. — Número sol, 25 cénts. Se suscriu en lo LOCAL DE LA ASSOCIACIÓ, PARADÍS, 10, SEGON, ahont deuen dirigir-se totes las comunicacions, y en la llibreria de Verdaguer.

SOCIS ENTRATS DURANT LO MES DE JUNY

RESIDENTS

D. Camilo Valls.

» Joseph Ribot y Climent.

Rnt. D. Joaquim Plandolit, Pbre.

D. Emili Tarré y Tarré.

LO CARTORAL DE SANT CUGAT

Entre els diferents joyells de la antigor que guarda en sos pres-tatges nostre inagotable Arxiu de la Corona d' Aragó, es sens dubte dels que poden figurar en primera fila, lo llibre dit *Carto-ral*, procedent del renommat cenobi de Sant Cugat del Vallés. En eix preciós incunable hi venen copiadas mil duas centas cinquanta escripturas pribadas y documents de tota mena, de segles anteriors al XIII, seguidas de varias copias de butllas pontificias. Escarcu-llant sos fulls es quasi segur trobar-se ab desconegudas, noves d' aquellas remotas centurias, de la major part dels llochs hont lo Monastir-castell intervingué ab sos drets ó pertinencias.

Los documents están copiats en clara lletra y grossa de sis milí-

metres aproximadament, la que 's fá intel·ligible pels menys experts en paleografia á las primeras llegidas.

La época á que pertany lo Cartoral es mitjans del segle xiii; no sols ho demostran sos caràcters de lletra qui assenyalan lo mes pur estil gòtic, sinó també 'l que forman part de las copiadas per las mateixas mans que feren la compilació, escripturas que portan la data de 1249 y ésser la més remota, d' algunas de las afegidas posteriorment en las planes vuydas que á est intent eran deixadas de tant en quant, una del 1258, reconeixentse facilment estas afegidas després, per serho son quasi totas ab lletra molt més petita y tinta diferent.

Pera facilitar l' examen de tant de document com conté lo Cartoral en sos 426 fulls, Frá Joseph Rafols, monjo organista de Sant Cugat, ne feu en 1743, un índex rahonat del contingut de quiscuna escriptura, anotanthi 'l tema sobre que versa.

Aquest notabilíssim manantial històrich, té, en sas primeras fullas, una extensa acta notarial del segle xvii, donant compte dels folis continguts y blanchs entremitj deixats y no umplerts, pera que un temps no hi fossen afegidas escripturas falsificadas, puix lo contingut en lo Cartoral constituía fé en judici, com un veritable protocol notarial. La acta fou extesa pels priors del col·legi de Notaris Públichs de Barcelona á 26 de Març de 1608, y d' ella crehem interessant copiarne lo següent fragment, que nos comunica curiosas novas de com estava l' Arxiu en aquell temps y de quina manera s' hi custodiavan los documents.

«...fem la relatio següent ço es que en les claustrs mes altes del dit monastir avem vist una istantia quadrada que diuen ser lo archiu de dit monastir, ab dos portals ab ses portes, panys y claus y ab dos finestres que mostren ser molt antigues la una es gran ab un pilar quadrat de pedra al mig que parteix de la jussana de dita finestra y per lo mig de dita finestra de lample travessa una verga de ferro y té quatre portes dos dalt y dos baix ab un baldo baix de ferro y al mig de les quatre portas ha uns ferros ab ques tancan totas y segons dits ferros designen en altre temps se tancavan en clau empero ara noy es la tancadura l'altra finestra es alta prop del sostre llarga y ovada á la part de dalt ab una reixa de ferro y ab porta caladissa lo sostre de baix esta enrajolat y lo de

dalt es de fusta embigat y empostat ab una jassena per lo mig es tot pintat de pintura antigua y á cada cap de jassena als permodols que la sustentan se veuen pintats uns scuts que son dos ossells y un arbre en camp de or ques diu son las armas del Abat Busquets la un portal per lo qual se entra á un caragolet qui puja á dit Archiu es lo portal per hont de les claustres altres se entra y segons se diu sempre se ha entrat á dit Archiu. Empero laltro que va vers la Abadia mosire ser modern y diuse *quel feren en lo any 1599* quant lo Rey y la Reina eren en Barcelona que volgueren anar á daquell monastir y feuse á fi segons diuhen que de la Abadia poguessen anar per cubert á la tribuna que li avian feta en la iglesia. Entrant al dit Archiu y venint de la part del claustro dins dit Archiu vers la ma dreta se veu un taulell de fusta molt gran á tall de faristol que mostra ser fet per scriurer y un scon fet á modo de cansell tot entallat y pintat ab una porta per entrar dintre y sobre dit cansell es un sobreçel de fusta fet á modo de taravaca tot pintat ab pintura antigua totas las quals cosas susditas exepio lo portal modern ques diu de sus se feu en lo any 1599 mostran y certifican *gran antiguedad de la obra, lo qual Archiu vehem que vuy es regit per lo Rnt. frá Alexandre Pol* religiós del dit monastir per quel avem vist ab les claus del dit Archiu il trovam actualment servint y tenint lo offici de scriva del Capitol elet com avall se dirá. En la qual Estança ó Archiu trobam un cofre de fusta de alber de forma antiga ab dos panys sobrepanys y claus lo qual havem vist es ple de diverses scriptures ço es manuals y llibres de notes de contractes fahents aixi per lo dit Monastir com per particulars, y de actes judiciaris de la cort de St. Cugat del Vallés, testaments y Capitols matrimonials los quals manuals y altres scriptures mostran ser molt antiguas ço es del any 1283 á esta part y en molts de dits manuals se veu que los notaris que rebien dits actes se intitulavan notaris per auctoritat del Abat de Sant Cugat trobam també en dit Archiu altre cofre gran al antigor un poch major que lo prop dit ab dos pañs y sobrepanys y una clau qui obra als dits dos panys dins lo qual cofre trobá tres sanchs plens de diversos actes en pregami y en orri en dit cofre trobam moltes cartas en pregami y un gran plech de papes vells que mostran ser fulls axí de manuals com de llibres de notas desfets y esquinçats y altres diversos

papers antichs E mes trobam dins dit cofre una caixeta de fusta de alber de amplaria de un palm y un quart y de altaria de un palm y de llargaria de quatre palms y mig poch mes ó manco ab pany y clau y aquella uberta trobam dins dita caixeta algunes cartes scrites en pregami contenint privilegis y sententies reals actes y bulles apostoliques y altres actes et signanter un acte en pregami contenint en efecte una donatio evacuatio y diffinitio feta per Jorda ab sos fills Arnau y Guillem á nostre sor. Deu y á Sant Cugat y á Armengol del mateix lloch Abat y als successors seus de tota toltà ost y cavalcada á ell dit Jordá com á sor. dels castells y termens competent contra los homens y donas de Sant Cugat liberatlos de dites servituts si ja donch lo Abat y Pabordre no sera request lo qual acte fou fet en las nonas de Abril any 24 regnant lo Rey lluis sota escrita segons apar del nom de Olaguer Archabisbe y closa per Pere prevere. Item altra cartota escrita en pregami que es concessió que fa lo rey Alfonso al dit monastir del mercat en la Vila de sant Cugat cascan dimecres fet en Barcelona á 16 de les chalendas de Octubre anno dominice Incarnationis 1173. Item una carteta en pregami escrita que mostra ser una bulla del Papa Gregori sobre la exemptió del monastir de Sant Cugat de la Jurisdicció del Bisbe de Barcelona dat secundo Idus aprilis pontificatus anno septimo falta en ella lo sagell y de vellesa esta esquinqada sibe y son los senyals ahont estava penjat lo sagell. Item un acte en pregami conte en efecte que lo rey en Peré rey de Aragó enfranqueix certs drets al Abat y convent de dit monastir de una casa en Barcelona prop la Seu dat en Barcelona en les chalendes de Noembre 1209 closa per ferrer notari. E mes trobam en dit Archiu una caixa de alber ab pany sense clau en lo cubertor á la part de dintre y ha un Castell pintat de blanc y negre ab un retol de la matexa pintura que diu de Sant Culgat dins la qual avem trobat diversos llibres axi de comptes com de altres memorias y actas scrits en pregami processos trasllats de causas y un llibre intitulat libre de determinations fetas y se faran en lo capítol de Sant Cugat de Valles per los monjos comensant la Vigilia de Nadal del any 1526 portat per frá Juan Despujol monjo de dit monastir elegit per dit Convent en notari de tots los negoçis de dit monastir en lo qual llibre avem vist algunas collations de beneficis y procures y desliberations y

tambe en lo mateix llibre en cartas 43 trobam en continuatio del dit llibre que es lo nótament següent Prothocollum fratris Joannoti destorrent auctoritate domini Rdi. Abbatis cenobii Sancti Cucuphatis et conventus eiusdem publici scribe dicti monasterii anni 1534 y trobam en dit llibre que a 14 de maig 1559 fou elegit per Vicari general sede Vaccante y convent en scriva fra pere tort y fiella y que á 13 de febrer 1573 Vicari del Abat y convent feren notari a fra francesch oliver á 17 de Juliol 1589 Vicari sede Vaccante y convent feren notari á fra Galseran de calders. Item trobam en dit Archiu una altra caixa vella sens pany ni clau dins la qual trobam diversos plechs de cartas scrites en pregami ab retols que diuen fan per la Camareria del dit monastir. Item altra caixa sense pany ni clau tota plena de actes scrits en pregami. Item una altra caixa sense pany ni clau plena de diversos actes en pregami scrits molt vells y molts dells esquinqats y diversos papers scrits. Item un cofre gran de fusta de alber de la forma antigua ab tres panys y tres sobrepanys y dos claus lo qual trobam ple de diversos llibres manuals capbreus de les rendes de dit monastir molt antichs y en los quals hi ha diversos actes fahents axi per lo dit monastir com per particulars ab alguns dels quals se troba scrit son llibres de notas de la scrivania del monastir y Vila de Sant Cugat y tres llibres manuals de francesch solsona notari de Barçelona com a scriva dels negocis de dit monastir de actes fahents per lo dit monastir com en ells se veu. Item dins dit cofre troban una capsella llarga de fusta de llargaria de quatre palms y mig poch mes ó manco y de amplaria y de altaria de una ma dins la qual avem trobat dos plechs de la mateixa llargaria plegats ab plech rodó ab scriptura antiquíssima scrita en materia en forma de paper composta ques diu ser boua la qual scriptura del hu de dits plechs es antiquíssima la qual va scrita per lineas molt clares y ab spay de la una á la altra de dos dits poch menys la lletra es molt extraordinaria de altres lletres antigues que en dit monastir y altres parts avem vistes y per la antigüedad della y per ser tant extraordinaria nos pot collegir de ella sola lo que conté y es molt arnada esquinqada y foradada y faltan trossos. E laltre plech esta ab la mateixa forma y ala fi de aquell penja un plom ab cuiro encunyat en dit plom dues creus á la una part ab un circulo que diu Silvestri y

ala altra part dues creus y al circulo diu Papœ que segons axo mostra ser bulla del Papa Silvestre y al peu del thenor de dita bulla se veu una lloatio y confirmatio del compte Ramon y Erme-sindis muller sua del alou de Sancta Oliva escrita ja de millor lle-tra y mes llegible y tot lo demes del dit plec així en la lletra espay de aquella y vetustat es conforme lo dalt dit plech y tambe es esquinçat y foradat y faltan trossos. Item trobam en dit cofre un llibre gran en full de forma major en pregami scrit de ma cubert ab cubertas de fusta cubertas de cuiro fins á mig lloch de cada cu-berta y la lligadura de aquell cuberta de cuiro velles y esquinçades segons en elles se veu ab sos tancados de cuiro ab los gaffets de llauto ab son pany y sobrepany y clau en lo mig en lo qual llibre noy ha titol algu y segons lo Rnt. Abat y monjos de dit monastir diuen y refereixen se anomena vulgarment lo llibre CARTORAL y conte en si dit llibre quatreçentes y vint y sis fulles nombrades y apres de dita fulla 426 segueix una part ó sequela del present acte la qual part esta escrita en un tros de pregami lo qual segons de ell se collegeix es part del full subsegüent apres del dit full 426.»

F. C. y C.

NOVAS

La Junta Directiva acordá col·locar aquest any en la galeria de nos-tres eminents excursionistas, al cronista guerrer Muntaner. Ha acceptat l'encàrrech de fer sa biografia, nostre erudit consoci, lo Dr. D. Antoni Ru-bió y Lluch, que tant á fondo coneix la historia de aquelles gloriosas, es-pedicions guerreras al Orient, com ne té donats probats exemples ab las reco.nanables publicacions que ha fet de las mateixas.

En una vinya del mas Gimferres, que 'l senyor Marigòt de Manresa, posseheix en lo terme de St. Vicenç de Castellet, estava un trevallador obrint pochs dias ha en la terra un sòt per plantarhi un pal de la xarxa te-lefònica, quant trová dues monedas, las quals feu á mans del amo del ter-reño, y axemplant la excavació n' hi trová fins á 4. totas de argent. Dues d' elles tenen la efigie de Joan II. Rey d' Aragó, y corresponen als anys del 1458 1479: les set son del Regnat del Reys Catòlichs; any 1492; dos del any 1598 del Regnat de Felip II, y las tres restants també de Cas-

tella, del 1517 al 1519, corresponents als regnats del Emperador Carles V y de Na Joane sa mare.

En Vallensana, terme municipal de Rexach y en la propietat de don Joseph Feliu, s' ha descobert una font d' aygua mineral, á la qual fan cap, segons veu, los vehins de Badalona, de Montcada y d' altres pobles per vèure si hi troben remey en les infermitats de la vista y del ventrell. De la dita aygua n' han donat á várias personas competents á fi de que la analisen y pera demanar, segons fos lo resultat del análsis, que sía declarada de utilitat pública per lo govèrn.

Lo projecte de un nou areny del Llobregat y saneijament de la Comarca que acaba de portar á terme lo distingit enginyer y arquitecte Sr. García y Fària, es notabilíssim y de molta transcendencia pera aquella encontrada. Sens fixarnos ara en la part didáctica y en la sanitaria del projecte, donarém compte de las modificacions de que va á ésser objecte la dita encontrada, mercés á aqueixa nova obra, digne dels constructors de la piràmides.

Lo nou areny del Riu pendrà una direcció diferent del actual, ço es, de N. á S., essent vuy dia aproximadament la de N. á S. E. Comensará la desviació passat lo pont de Molins de Rey, en la torra Salvana, davant mateix de Sant Feliu y prop de la partió ab lo terme de Sant Joan Des-pí. Los de Cornellá y del Prat restarán sens curvas ó colçadas del actual Llobregat, desapareixent també lo axamplament grandíós d' enfront Sant Vicents dels Orts. Desde la torra Salvana 'l riu farà la via devers Sant Boy, *hont davant lo matex poble, y pera no perjudicarlo, anirà fer una volta de 1000 metres de radi, enfilant la carretera de Valencia per lo lloch conegut per Riu mort, hont en las grossas vingudas s' hi precipitan ara las ayguas del Llobregat.*

Desayguará á la mar en los nomenats estanys de Remolá, tant visitats dels cassadors, ço es á 7 Kilómetres de la actual desembocadura. Aquexos estanys, com tots los altres de la conca fins á Castelldefaels, desapareixerán ab consemblants y altres obras parcials, axís com sas dunas ó pilots d' arenas, que transportadas facilment per algunas carreteras y carrils de via estreta, servirán de material per aquexas obras.

De llarch á llarch del nou areny y á abdós costats, s' hi formarà una carretera ó passeig d' arbres, ab salzaredas á dreta y esquerra, constituint tota la vorada un delitós lloch recreatiu.

En la intersecció del Llobregat ab la carretera de Valencia, projecta emplantarhi una máquina elevatoria, hont s' aixecarien 2000 litres d' aygua per segon y conduits per grans tuberias á dreta y esquerra del riu,

convertirian sos terrenos en regadiu, per mija d' altres canals que d' allí 's dirigirian amunt y avall del plà. Lo qual pot produhir un no despreciable benefici que ajudás á costejar semblants obras.

Aquesta gran céquia ha de abrassar una extensió de 4.500 metres desde Molins de Rey á la *Torra Salvana* y de 11.000 metes desde Sant Boy fins á mar, essent sa pendent de 0.00112 metres, disminuintse en 3 Kilómetres sa extensió actual

Ensemps se conduhirán las ayguas brutas de Barcelona, envers lo Llobregat, passant per Sans y elevant ab maquinarias las dels carrers més baixos que 'l de la Diputació, construhintse una nova ret de clavegueras. Las quals ayguas s' utilisarían com á abono de las novas hortas.

Lo presupost d' estas obras, es de 5.079257 pessetas, cost relativament petit atenent los grans treballs projectats, per los que felicitem coralment á nostre compatriçi D. Pere García y Fària.

(De la *Veu del Montserrat* de Vich.—7 de Juny 1880.)

«Fan un exce-lent efecte duas de las cinch arcadas que forman la línea que dona sobre la muralla, en que s' hi han col·locat los corresponents *calats*, que casan molt be ab los restants de nostre riquíssim claustre. Merexen per aquesta millora la mes sencera enhorabona nostre Excelentíssim Prelat y Cabildo; y tots los amants de la bellesa artística, en vista del bon colp de vista que aquella obra oferex, esperant ab dalera sa realisació en los tres archs restants, que se 'ns ha assegurat vol dur á terme nostre Excm Prelat, sagellant novament, ab tant bellíssima manera de completar un dels monuments mes magnífichs que 'ns llegá l' etat mitja, son entussiasme y sabiesa en pro de las arts fundadas en lo conreu de l' hermosura ideal.

Se treballa també pera alzar, á l' entrant de l' escala que desde l' entrada del Palau Episcopal conduhex á la biblioteca y museu arqueològich, una fatxada que, per son dibux, ens ha aparegut molt propia y adecuada á son objecte y que seria digna de l' intel·ligencia de las personas que l' han ideada. Be la merexia y la reclamava l' importancia de nostra biblioteca y de nostre museu, que cada dia va adquirint objectes de valua. Nostre Excm Bisbe, que tant se desvetlla y sacrifica per l' augment d' aquest tant estimable tresor de preciositats artísticas é històricas, ha tingut á be, ab una nova prova de generositat, fer que avans d' ovirarlas s' endevinás, al posar lo primer peu á son Palau, l' afecte y honra que li merexen».